

FISKALNI SEKTOR⁵⁰

05

⁵⁰ U trenutku pisanja Izvještaja nijesu bili dostupni podaci Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore.

Javne finansije i budžet Crne Gore u 2023. godini obilježeni su znatno većim rastom prihoda u odnosu na rashode na godišnjem nivou, pa je time, prvi put od 2008. godine, evidentiran suficit javnog sektora, a od 2009. godine suficit budžeta (tabela 5.1).

Iza povećanja prihoda, kao glavni generator, stoji povećanje po osnovu ostalih prihoda, usljed prekida hedžing aranžmana iz 2021. godine i prenosa sredstava naplaćenih od implementacije projekta „Ekonomska državljanstvo“. Značajno povećanje ostvareno je i kod poreza na dodatu vrijednost, poreza na dobit pravnih lica, akciza i doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, što je uslovljeno rastom potrošnje, unapređenjem poreske discipline, dobrom ljetnjom turističkom sezonom, ostvarenim rezultatima privrednih subjekata u prethodnoj godini, primjenom progresivne stope oporezivanja dobiti, uvećanom osnovom za obračun doprinosa zbog povećanja koeficijenata za zarade zaposlenih u javnom sektoru, uspješnom primjenom Zakona o reprogramu poreskog potraživanja, prestankom primjene Odluke o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja, rastom akciza na duvan i duvanske proizvode i uvođenjem akcize na proizvode od šećera, kakaoa i sladoled.

Rast rashoda bio je najviše determinisan većim izdvajanjima za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca, usljed povećanja zarada zaposlenih u javnom sektoru. Takođe, povećana su i izdvajanja za prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja, uzrokovana uvećanjem penzija, usljed redovnog i vanrednog usklađivanja penzija, kao i za prava iz oblasti socijalne zaštite, shodno uvećanju socijalnih davanja.

Tabela 5.1

Kretanje gotovinskog suficita/deficita javnog sektora i budžeta Crne Gore					
Opis/Period	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Deficit/suficit javnog sektora (u mil. eura)	-72,24	-464,60	-93,48	-251,72	41,25
% učešća u BDP	-1,46	-11,10	-1,89	-4,25	0,60
Deficit/suficit budžeta CG sa državnim fondovima (u mil. eura)	-143,28	-426,15	-99,52	-250,36	10,30
% učešća u BDP	-2,89	-10,18	-2,01	-4,23	0,15
BILJEŠKA:					
BDP Crne Gore u mil. eura (procjena za 2023. godinu)	4.950,72	4.185,55	4.955,12	5.924,02	6.847,12

Izvor: Ministarstvo finansija

5.1. Javne finansije Crne Gore⁵¹

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija⁵², *javni prihodi* u 2023. godini iznosili su 2.941,30 miliona eura, odnosno 42,96% procijenjenog BDP-a i bili su viši od planiranih za 164,02 miliona eura ili 5,91%, a u poređenju sa prethodnom godinom za 619,01 miliona eura ili 26,66%. Godišnjem rastu javnih prihoda najviše je doprinijelo povećanje prihoda od poreza na dodatu vrijednost za 151,22 miliona eura i ostalih prihoda za 145,51 milion eura (prilog D, tabela 12).

U strukturi javnih prihoda ostvarenih tokom 2023. godine dominantni su bili prihodi od poreza (64,24%) i prihodi od doprinosa (19,57%), dok su svi ostali prihodi činili 16,19% ukupnih prihoda.

Konsolidovana *javna potrošnja*, prema preliminarnim podacima, u 2023. godini iznosila je 2.900,05 miliona eura i činila je 42,35% BDP-a. U poređenju sa planom, javna potrošnja bila je niža za 63,53 miliona eura ili 2,14%, a u odnosu na prethodnu godinu viša za 326,04 miliona eura ili 12,67%.

*Tekuća javna potrošnja*⁵³ iznosila je 2.563,01 milion eura ili 37,43% BDP-a i na godišnjem nivou zabilježila je rast od 15,39%.

Najveće povećanje izdataka u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je kod tekućih izdataka (169,20 miliona eura ili 16,47%), usljed povećanja izdataka za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca. Takođe, značajno povećanje evidentirano je kod transfera za socijalnu zaštitu (158,08 miliona eura ili 23,67%), kao posljedica rasta rashoda po osnovu prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i prava iz oblasti socijalne zaštite.

Takođe, posmatrano po ekonomskoj klasifikaciji, najveće stavke konsolidovanih rashoda bile su bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca (715,08 miliona eura ili 10,44%) i rashodi za penzije (553,81 milion eura ili 8,09%).

U 2023. godini zabilježen je viši nivo javnih prihoda od realizovane konsolidovane javne potrošnje, tako da je *gotovinski suficit javnog sektora* iznosio 41,25 miliona eura ili 0,60% BDP-a, dok je u prethodnoj godini zabilježen gotovinski deficit javnog sektora u iznosu od 251,72 miliona eura ili 4,25% BDP-a (tabela 5.2).

Tokom 2023. godine otplata duga iznosila je 314,90 miliona eura, ili 4,60% BDP-a, što je, dodajući izdatke za kupovinu hartija od vrijednosti i pozajmice i kredite i potom smanjujući dobijeni iznos za procijenjeni suficit, rezultiralo potrebom za zaduživanjem u iznosu od 285,64 miliona eura ili 4,17% BDP-a. Od toga, 161,98 miliona eura odnosilo se na domaće zaduženje, a 160,67 miliona eura na inostrano zaduženje, dok preostali iznos predstavlja prihode od privatizacije, 9,56 miliona eura, primitke od otplate kredita, 14,10 miliona eura i transfere, 19,55 miliona eura. Kao posljedica ovih transakcija u 2023. godini depoziti su povećani za 80,22 miliona eura.

⁵¹ Strukturu javnih finansija Crne Gore čini budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžetima lokalnih samouprava (Prijestonica Cetinje, Glavni grad Podgorica i 23 opštine).

⁵² Podaci su preliminarni, dok će konačni podaci biti sastavni dio Zakona o završnom računu budžeta za 2023. godinu.

⁵³ Javna potrošnja umanjena za ukupne kapitalne izdatke.

Tabela 5.2

Konsolidovana javna potrošnja Crne Gore, u 000 000 eura i u %										
Opis	2019.	BDP	2020.	BDP	2021.	BDP	2022.	BDP	2023.	BDP
	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%
Javni prihodi	2.151,54	43,46	1.868,68	44,65	2.193,98	44,28	2.322,29	39,20	2.941,30	42,96
Konsolidovani izdaci	2.223,78	44,92	2.333,29	55,75	2.287,46	46,17	2.574,01	43,45	2.900,05	42,35
Tekuća javna potrošnja	1.812,48	36,61	2.018,27	48,22	2.005,21	40,47	2.221,16	37,49	2.563,01	37,43
Kapitalni izdaci*	411,30	8,31	315,02	7,53	282,25	5,70	352,85	5,96	337,04	4,92
Gotovinski suficit/deficit	-72,24	-1,46	-464,61	-11,10	-93,48	-1,88	-251,72	-4,25	41,25	0,61
BILJEŠKA:										
BDP Crne Gore (procjena za 2023. godinu)	4.950,72		4.185,55		4.955,12		5.924,02		6.847,12	

Izvor: Ministarstvo finansija

5.2. Budžet Crne Gore

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, *ukupni primici budžeta sa državnim fondovima*⁵⁴ u 2023. godini iznosili su 2.901,21 milion eura i činili su 42,37% BDP-a (tabela 5.3).

Izvorni prihodi u 2023. godini iznosili su 2.566,40 miliona eura ili 37,48% BDP-a. U odnosu na plan⁵⁵, bili su viši za 5,93%, a u odnosu na prethodnu godinu za 28,62%.

U strukturi izvornih prihoda najveće učešće ostvarili su prihodi od poreza (64,92%), zatim doprinosi (22,43%), ostali prihodi (7,08%), donacije (2,78%) naknade (2,17%) i takse (0,62%).

Prihodi od poreza iznosili su 1.666,02 miliona eura i bili su viši za 5,36% u odnosu na plan, a u poređenju sa prethodnom godinom za 20,63%. Posmatrano pojedinačno, porez na dodatu vrijednost zabilježio je najveće povećanje u odnosu na uporedni period, što je rezultat rasta potrošnje (usljed povećanja zarada u javnom sektoru, penzija i socijalnih davanja, povećanog broja stranih državljana sa trenutnim prebivalištem u Crnoj Gori, te usljed uspješne ljetnje turističke sezone), zatim unaprijeđene poreske discipline, kao i rasta uvoza.

Prihodi po osnovu doprinosa iznosili su 575,73 miliona eura i bili su viši za 12,40% u odnosu na plan za 2023. godinu, dok su na godišnjem nivou zabilježili rast od 24,40%.

⁵⁴ Shodno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (usvojen krajem februara 2023. godine), primici uključuju izvorne prihode (direktne i indirektne poreze i neporeske prihode), pozajmice i kredite iz domaćih i inostranih izvora, primitke od prodaje imovine i primitke od otplate kredita. Iz izvornih prihoda su isključeni primici od otplate kredita i sada su dio transakcija finansiranja.

⁵⁵ Shodno rebalansu budžeta za 2023. godinu, usvojenom u novembru tekuće godine.

Tabela 5.3

Ostvarenje prihoda budžeta Crne Gore i državnih fondova u 2023. godini							
Vrsta primitka	Ostvareno 2022.	Plan 2023.	Ostvareno 2023.	Učešće u ukupnim primicima	Učešće u BDP	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno u odnosu na 2022.
	u mil. eura	u mil. eura	u mil. eura	%	%	index	index
Porezi	1.381,13	1.581,31	1.666,02	57,43	24,33	105,36	120,63
Porez na dohodak fizičkih lica	83,04	62,3	66,41	2,29	0,97	106,60	79,97
Porez na dobit pravnih lica	90,17	134,65	151,29	5,21	2,21	112,36	167,78
Porez na promet nepokretnosti	1,48	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00
Porez na dodatu vrijednost	908,05	1.028,04	1.059,27	36,51	15,47	103,04	116,65
Akize	245,87	296,41	323,12	11,14	4,72	109,01	131,42
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	40,24	47,65	52,19	1,80	0,76	109,53	129,70
Ostali republički porezi	12,28	12,26	13,74	0,47	0,20	112,07	111,89
Doprinosi	462,8	512,23	575,73	19,84	8,41	112,40	124,40
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	405,9	473,73	526,51	18,15	7,69	111,14	129,71
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	25,05	1,50	7,03	0,24	0,10	468,67	28,06
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	18,4	22,00	24,22	0,83	0,35	110,09	131,63
Ostali doprinosi	13,45	15,00	17,97	0,62	0,26	119,80	133,61
Takse	14,77	14,50	15,96	0,55	0,23	110,07	108,06
Naknade	72,75	45,96	55,72	1,92	0,81	121,24	76,59
Ostali prihodi	29,57	200,41	181,71	6,26	2,65	90,67	614,51
Donacije i transferi	34,39	68,38	71,26	2,46	1,04	104,21	207,21
IZVORNI PRIHODI	1.995,41	2.422,79	2.566,40	88,46	37,48	105,93	128,62
Primici od prodaje imovine	4,52	6,00	2,72	0,09	0,04	45,33	60,18
Primici od otplate kredita i sredstva prenešena iz prethodne godine	15,04	9,75	13,86	0,48	0,20	142,15	92,15
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	111,19	400,95	159,23	5,49	2,33	39,71	143,21
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	105,00	100	159,00	5,48	2,32	159,00	151,43
UKUPNI PRIMICI BUDŽETA CG I FONDOVA	2.231,16	2.939,49	2.901,21	100,00	42,37	98,70	130,03
BILJEŠKA:							
Procjena BDP za 2023. godinu, u mil. eura					6.847,12		

Izvor: Ministarstvo finansija

Ukupni izdaci budžeta⁵⁶ u 2023. godini iznosili su 2.868,28 miliona eura ili 41,89% BDP-a, i bili su niži za 3,83% u odnosu na planirane, a viši za 10,82% u odnosu na prethodnu godinu (tabela 5.4).

Konsolidovani izdaci budžeta u 2023. godini iznosili su 2.556,10 miliona eura, što čini 37,33% BDP-a. Realizovani izdaci bili su niži u odnosu na planirane za 3,14%, dok su na godišnjem nivou zabilježili rast od 13,82%.

Na tekuću budžetsku potrošnju (konsolidovani izdaci umanjeni za kapitalne izdatke) odnosilo se 2.317,30 miliona eura ili 33,84% BDP-a. Najveće odstupanje od plana, i to zbog pada, zabilježeno je kod rezervi.

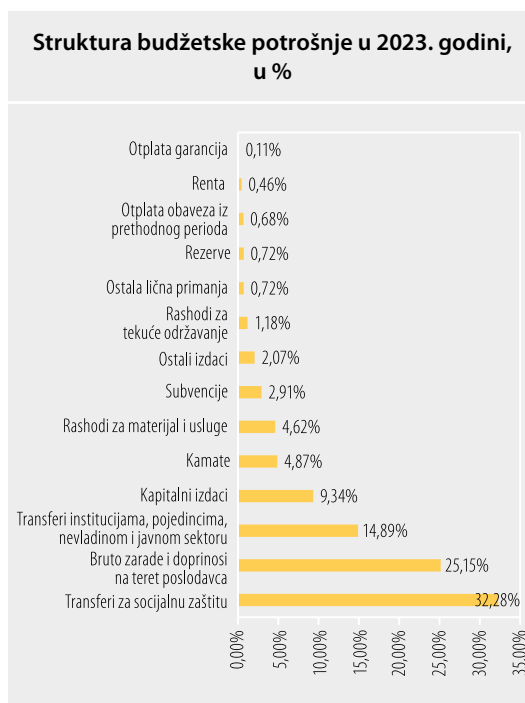
Kapitalni izdaci Crne Gore iznosili su 238,80 miliona eura ili 3,49% BDP-a, što je u odnosu na plan niže za 3,78%, a u poređenju sa prethodnom godinom zabilježen je neznatan pad (0,69%), dijelom zbog završene izgradnje prioritetne dionice auto-puta Bar-Boljare, dijelom zbog neostvarenih planiranih projekata.

Otplata državnog duga iznosila je 301,21 milion eura⁵⁷ i povećana je u odnosu na prethodnu godinu za 9,63 miliona eura, usljed povećanja dospjelih obaveza po osnovu emitovanih hartija od vrijednosti i kredita rezidentima.

Ako posmatramo strukturu budžetske potrošnje u 2023. godini (grafikon 5.1), najveće učešće imali su transferi za socijalnu zaštitu (32,28%) i bruto zarade (25,15%), dok su transferi institucijama, pojedincima, NVO i javnom sektoru učestvovali sa 14,89%, a kapitalni izdaci sa 9,34%. Na ostale namjene odnosilo se 18,34% budžetskih izdataka.

Suficit budžeta⁵⁸ Crne Gore u 2023. godini procijenjen je na 10,30 miliona eura ili 0,15% BDP-a, dok je u prethodnoj godini evidentiran gotovinski deficit od 250,36 miliona ili 4,23% BDP-a. Primarni suficit budžeta⁵⁹ u 2023. godini iznosio je 134,84 miliona eura i činio je 1,97% BDP-a.

Grafikon 5.1

Izvor: Ministarstvo finansija i kalkulacije CBCG

⁵⁶ Shodno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (usvojen krajem februara 2023. godine), ukupne izdatke budžeta čine: konsolidovani izdaci, otplata hartija od vrijednosti i kredita rezidentima i nerezidentima, izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti i izdaci po osnovu datih pozajmica i kredita.

⁵⁷ Glavnica duga prema rezidentima i nerezidentima, bez otplate duga iz prethodnog perioda.

⁵⁸ Metodologija obračuna suficita/deficita »Službeni list CG«, br. 53//09. Suficit/deficit predstavlja razliku između izvornih prihoda i konsolidovanih izdataka. Podatak o suficitu za 2023. godinu odnosi se na gotovinski suficit (ne uključuje neto obaveze), dok će korigovani suficit biti publikovan kad bude donesen Zakon o završnom računu budžeta za 2023. godinu.

⁵⁹ Gotovinski suficit budžeta uvećan za iznos plaćenih kamata.

Tabela 5.4

Izdaci budžeta Crne Gore i državnih fondova u 2023. godini							
O P I S	Realizovano 2022.	Plan 2023.	Realizovano 2023.	Učešće u ukupnim izdacima	Učešće u BDP-u	Realizovano u odnosu na plan	Realizovano u odnosu na 2022.
	u mil. eura	u mil.eura	u mil.eura	%	%	index	index
Tekući budžetski izdaci	923,67	1.080,32	1.073,05	37,41	15,67	99,33	116,17
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	542,47	635,22	642,97	22,42	9,39	101,22	118,53
Ostala lična primanja	18,77	19,61	18,42	0,64	0,27	93,93	98,14
Rashodi za materijal i usluge	100,54	127,77	118,15	4,12	1,73	92,47	117,52
Rashodi za tekuće održavanje	27,31	34,84	30,17	1,05	0,44	86,60	110,47
Kamate	91,96	110,03	124,54	4,34	1,82	113,19	135,43
Renta	12,03	12,24	11,70	0,41	0,17	95,59	97,26
Subvencije	68,43	72,82	74,38	2,59	1,09	102,14	108,70
Ostali izdaci	62,16	67,79	52,72	1,84	0,77	77,77	84,81
Transferi za socijalnu zaštitu	667,29	840,81	825,11	28,77	12,05	98,13	123,65
Transferi inst. pojedincima NVO i jav. sektoru	353,52	367,66	380,7	13,27	5,56	103,55	107,69
Kapitalni izdaci	240,46	248,17	238,80	8,33	3,49	96,22	99,31
Rezerve	24,95	74,18	18,27	0,64	0,27	24,63	73,23
Otplata garancija	0,50	0	2,81	0,10	0,04		562,00
Otplata obaveza iz prethodnih godina	35,38	27,95	17,36	0,61	0,25	62,11	49,07
KONSOLIDOVANI IZDACI	2.245,77	2.639,09	2.556,10	89,12	37,33	96,86	113,82
Otplata hartija od vrijednosti i kredita rezidentima	40,52	96,56	74,54	2,60	1,09	77,20	183,96
Otplata hartija od vrijednosti i kredita nerezidentima	251,05	241,53	226,67	7,90	3,31	93,85	90,29
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	27,69	0,78	0,86	0,03	0,01	110,26	3,11
Pozajmice i krediti	23,12	4,52	10,11	0,35	0,15	223,67	43,73
UKUPNI IZDACI	2.588,15	2.982,48	2.868,28	100,00	41,89	96,17	110,82
BILJEŠKA:							
BDP Crne Gore za 2023. godinu, u mil. eura, procjena					6.847,12		

Izvor: Ministarstvo finansija

Nedostajuća sredstva budžeta iznosila su 301,88 miliona eura i činila su 4,41% BDP-a. Finansiranje je obezbijeđeno kroz pozajmice i kredite iz inostranih izvora u iznosu od 159,23 miliona eura, pozajmice i kredite iz domaćih izvora u iznosu od 159 miliona eura, primitke od prodaje imovine u iznosu od 2,72 miliona eura i primitke od otplate kredita i sredstva prenešena iz prethodne godine u iznosu od 13,86 miliona eura, čime su depoziti povećani za 32,93 miliona eura.

Boks 5.1 – Rebalans budžeta za 2023. godinu

Skupština Crne Gore je, krajem novembra 2023. godine, usvojila Zakon o izmjenama Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

Usvojeni rebalans budžeta uslovalo je: tehničko usaglašavanje sa dopunom Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, neplanirano bolja naplata prihoda, realizacija paketa podrške Evropske unije za prevazilaženje energetske krize, kao i potreba za obezbjeđenjem nedostajućih sredstava za finansiranje pojedinih budžetskih obaveza do kraja tekuće godine.

Na prihodnoj strani, rebalans pokazuje povećanje prihoda od kapitala (rast od 100 miliona eura u odnosu na Zakon o budžetu za 2023. godinu), usljed naplaćenih prihoda po osnovu hedžing aranžmana zaključenog u 2021. godini, akumuliranih prihoda iz prethodnog perioda po osnovu primjene projekta "Ekonomsko državljanstvo" i planirane naplate dividendi po osnovu ostvarene dobiti privrednih društava u većinskom vlasništvu države. Takođe, evidentno je planirano povećanje (69,06 miliona eura) po osnovu naplate poreza na dodatu vrijednost, što je opredijeljeno rastom potrošnje usljed rasta raspoloživog dohotka, nastavkom borbe protiv sive ekonomije, uspješnom turističkom sezonom, kao i značajnim brojem stranih državljana sa trenutnim prebivalištem u Crnoj Gori. Smanjenje sive ekonomije, pretežno kao posljedica smanjenja ukupnog poreskog opterećenja na zarade, uz povećanje zarada zaposlenih u javnom sektoru, doprinijelo je povećanju doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje u iznosu od 35 miliona eura u odnosu na izvorni Zakon o budžetu za 2023. godinu. Pored navedenih kategorija, značajan rast (27 miliona eura) zabilježile su i donacije, usljed gore pomenute realizacije paketa podrške EU.

Shodno pomenutom, rebalansom budžeta predviđeni su izvorni prihodi od 2.422,78 miliona eura, što je veće za 275,32 miliona eura u poređenju sa prihodima planiranim izvornim Zakonom o budžetu za 2023. godinu.

Istovremeno, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za 2023. godinu povećani su rashodi po osnovu prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja za 37,65 miliona eura i rashodi po osnovu prava iz oblasti socijalne zaštite za 17,19 miliona eura. Takođe, usljed potrebe za obezbjeđenjem nedostajućih sredstava za finansiranje zdravstvenog sistema, transferi za zdravstvenu zaštitu povećani su za 12,62 miliona eura, dok su nedostajuća sredstva za isplatu subvencija poslodavcima koji zapošljavaju lica sa invaliditetom uslovlila rast subvencija u iznosu od 11,85 miliona eura, dok su predviđena nedostajuća sredstva za planirano povećanje rashoda za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca 7,92 miliona eura.

Polazeći od navedenog, rebalansom planirani konsolidovani izdaci za 2023. godinu iznose 2.639,10 miliona eura, dok je deficit budžeta planiran u iznosu od 216,31 milion eura, čime je smanjen za 150 miliona eura u odnosu na izvorni Zakon.

Uzimajući u obzir planirani deficit, otplatu duga (338,09 miliona eura), izdatke za kupovinu hartija od vrijednosti (0,78 miliona eura) i izdatke po osnovu datih pozajmica i kredita (4,52 miliona eura), rebalansom je predviđen iznos nedostajućih sredstava od 559,70 miliona eura. Sa tim u vezi, planirano je zaduženje od 500,95 miliona eura u vidu pozajmica i kredita iz domaćih i inostranih izvora, 6 miliona eura u vidu primitaka od prodaje imovine i 9,75 miliona eura u vidu primitaka od otplate kredita i sredstava prenešenih iz prethodne godine, dok bi se preostali iznos (43 miliona eura) obezbijedio korišćenjem depozita.

5.3. Lokalna samouprava

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, *izvorni prihodi lokalne samouprave* iznosili su 374,91 milion eura ili 5,48% BDP-a i u poređenju sa prethodnom godinom bili su viši za 14,69% (tabela 5.5).

Struktura ostvarenih prihoda pokazuje da su najveće učešće ostvarili prihodi od poreza (59,62%) i naknada (21,14%), dok se na ostale prihode odnosilo 19,24%. Najveće nominalno povećanje u odnosu na plan zabilježili su prihodi od poreza usljed povećane naplate poreza na nepokretnosti (13,78 miliona eura), dok poređenje sa prethodnom godinom pokazuje najveći rast poreza na dohodak fizičkih lica (30,47 miliona eura), usljed povećanog procenta ustupljenih prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica lokalnim samoupravama (kroz istovremeno smanjenje prihoda koji su do tada po ovom osnovu pripadali centralnom budžetu⁶⁰).

Preliminarni izdaci lokalne samouprave, iznosili su 343,96 miliona eura ili 5,02% BDP-a. U odnosu na plan, evidentirano je povećanje od 19,48 miliona eura ili 6%, dok je na godišnjem nivou zabilježen rast od 15,72 miliona eura ili 4,79%.

Najznačajniju rashodnu stavku u okviru potrošnje lokalne samouprave činili su tekući izdaci sa učešćem od 35,86%. Kapitalni izdaci su učestvovali sa 28,56%, transferi sa 25,81%, otplata obaveza iz prethodnog perioda sa 8,95%, dok se preostalih 0,82% izdataka odnosilo na rezerve.

U 2023. godini lokalna samouprava zabilježila je suficit od 30,95 miliona eura, što čini 0,45% BDP. Otplata dugova iznosila je 13,69 miliona eura ili 0,20% BDP-a, dok su transferi iz centralnog budžeta u 2023. godini iznosili 19,55 miliona eura.

⁶⁰ Shodno Zakonu o izmjenama i dopuni Zakona o finansiranju lokalne samouprave.

Tabela 5.5

Preliminarni izvorni prihodi i konsolidovani izdaci lokalne samouprave u Crnoj Gori u 2023. godini						
Vrsta primitka	Realizovano 2022.	Plan 2023.	Realizovano 2023.		Realizovano u odnosu na plan za 2023.	Realizovano u odnosu na 2022.
	mil. eura	mil. eura	mil. eura	% BDP-a	Index	Index
IZVORNI PRIHODI	326,88	354,50	374,91	5,48	105,76	114,69
Porezi	177,00	209,73	223,51	3,26	106,57	126,28
Takse	4,05	4,44	4,35	0,06	97,97	107,41
Naknade	69,69	75,3	79,25	1,16	105,25	113,72
Ostali prihodi	23,1	12,53	16,47	0,24	131,44	71,30
Primici od otplate kredita i sredstva prenjeta iz prethodne godine	0,00	0,00	0,00	0,00		
Donacije	53,04	52,50	51,33	0,75	97,77	96,78
IZDACI	328,24	324,48	343,96	5,02	106,00	104,79
Tekući izdaci	103,53	113,08	123,35	1,80	109,08	119,14
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	57,19	69,46	72,11	1,05	103,82	126,09
Ostala lična primanja	4,11	4,90	5,37	0,08	109,59	130,66
Rashodi za materijal i usluge	19,45	19,29	20,74	0,30	107,52	106,63
Tekuće održavanje	7,08	6,50	6,24	0,09	96,00	88,14
Kamate	2,17	2,00	3,14	0,05	157,00	144,70
Renta	0,69	0,63	0,71	0,01	112,70	102,90
Subvencije	4,5	3,00	4,63	0,07	154,33	102,89
Ostali izdaci	8,34	7,30	10,41	0,15	142,60	124,82
Transferi za socijalnu zaštitu	0,47	0,40	0,72	0,01	180,00	153,19
Transferi inst, pojedincima NVO i javnom sektoru	73,94	86,50	88,05	1,29	101,79	119,08
Kapitalni izdaci	112,39	89,00	98,24	1,43	110,38	87,41
Pozajmice i krediti	2,83	3,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rezerve	3,3	2,50	2,81	0,04	112,40	85,15
Otplata garancija	0,00	0,00	0,00	0,00		
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	31,78	30,00	30,79	0,45	102,63	96,88
SUFICIT/DEFICIT	-1,36	30,02	30,95	0,45	103,10	-2.275,74
Primarni suficit/deficit	0,81	32,02	34,09	0,50	106,46	4.208,64
Transferi iz Budžeta CG	7,07	15,00	19,55	0,29	130,33	276,52
Otplata dugova	12,16	12,00	13,69	0,20	114,08	112,58
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0,00	0,00	0,00	0,00		
Pozajmice i krediti	0,00	0,00	1,02	0,01		
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	9,20	5,00	2,98	0,04	59,60	32,39
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	2,45	2,00	1,44	0,02	72,00	58,78
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	20,72	7,00	6,84	0,10	97,71	33,01
Primici od otplate kredita	0,27	0,30	0,24	0,00	80,00	88,89
Povećanje/smanjenje depozita	-26,19	-47,32	-47,29	-0,69	99,94	180,57
BILJEŠKA:						
BDP Crne Gore u mil. eura, procjena				6.847,12		

Izvor: Ministarstvo finansija

5.4. Državni fondovi

Prema podacima *Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore (Fond PIO)*, u 2023. godini ovaj Fond je ostvario ukupne primitke u iznosu od 565,53 miliona eura, što je za 14,27% više nego u prethodnoj godini. Izvorni prihodi Fonda činili su 93,51% ukupnih primitaka i ostvarili su rast od 29,60% u odnosu na prethodnu godinu. Penzioni doprinosi (osnovni izvor finansiranja Fonda PIO) činili su 93,10% ukupnih primitaka i ostvarili su rast od 29,59% na godišnjem nivou. Istovremeno, transferi iz budžeta, koji su činili 6,49% ukupnih primitaka, smanjeni su za 57,73% u odnosu na prethodnu godinu i iznosili su 36,73 miliona eura.

Ukupni izdaci Fonda PIO u 2023. godini iznosili su 565,53 miliona eura, što je neznatno niže u odnosu na planirani nivo, dok je za 14,27% više nego u prethodnoj godini. Najznačajniju rashodnu stavku, 97,93% ukupnih izdataka, činili su izdaci za penzije, dok se 2,07% izdataka odnosilo na administrativne troškove. Izdaci po osnovu penzija povećani su za 17,81% u odnosu na prethodnu godinu, usljed redovnog usklađivanja penzija, povećanja minimalne penzije (od septembra 2022. godine) i povećanja broja penzionera.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka, ovaj Fond je imao uravnotežen budžet.

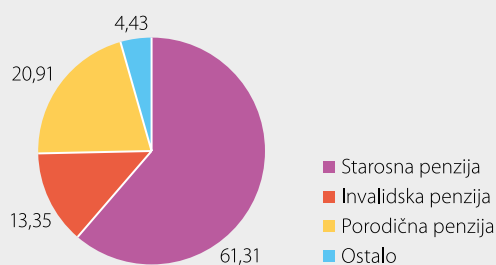
Boks 5.2 – Radno sposobno stanovništvo i penzioneri u Crnoj Gori

Izdaci Fonda PIO za bruto penzije u 2023. godini iznosili su 553,81 milion eura, a najveće učešće u njima odnosilo se na starosnu penziju i to 61,31%, zatim na porodičnu penziju 20,91%, invalidsku penziju 13,35%, dok su ostala prava iz oblasti PIO⁶¹ činila 4,43% izdataka za bruto penzije (grafikon 1).

Broj penzionera na kraju 2023. godine povećan je na godišnjem nivou za 1.750, odnosno za 1,59%, na 111.778 (grafikon 2).

Broj penzionera iz drugih država (najvećim dijelom iz Srbije, zatim iz Bosne, Hrvatske i Sjeverne Makedonije) povećan je krajem 2023. godine u odnosu na uporedni period prethodne godine na 10.160 sa 10.057.

Grafikon 1
Struktura izdataka Fonda PIO za bruto penzije u 2023. godini, u %

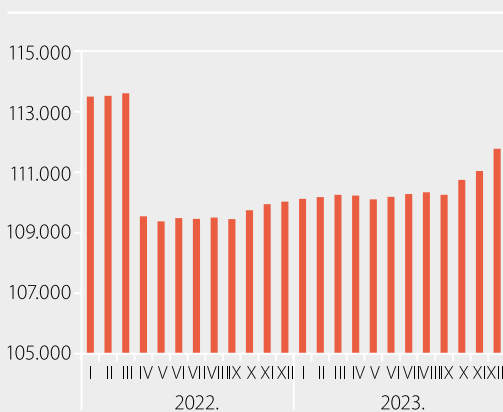

Izvor: Fond PIO

⁶¹ Ostala prava iz oblasti PIO čine: naknade, dodaci i ostala prava.

Grafikon 2

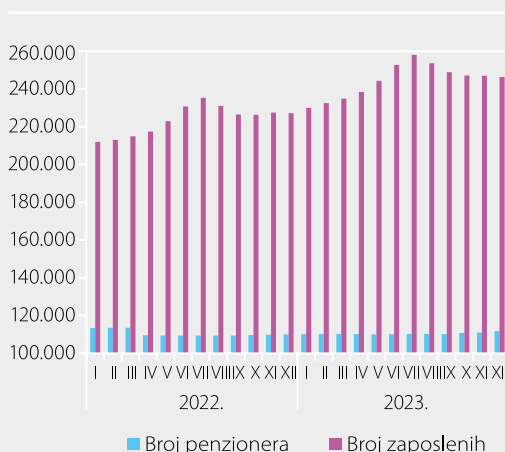
Broj penzionera iz Crne Gore

Izvor: Fond PIO

Grafikon 3

Odnos broja zaposlenih u Crnoj Gori i penzionera iz Crne Gore

Izvor: Fond PIO i MONSTAT

Broj zaposlenih u Crnoj Gori zabilježio je u decembru 2023. godine rast od 8,50% na godišnjem nivou.

Kao rezultat toga, poboljšan je odnos broja zaposlenih i broja penzionera, on je na kraju 2023. godine iznosio 2,20, dok je na kraju prethodne godine iznosio 2,06 (grafikon 3).

Zavod za zapošljavanje Crne Gore (Zavod) je u 2023. godini ostvario ukupne primitke u iznosu od 56,67 miliona eura, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 10,86%.

Izdaci Zavoda u 2023. godini iznosili su 56,67 miliona eura i bili su niži za 10,11% od plana, a viši za 10,86% u poređenju sa prethodnom godinom. U ukupnim izdacima, 48,47% odnosilo se na tekuće izdatke, dok je po osnovu transfera za socijalnu zaštitu izdvojeno 42,62%, a po osnovu transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru 8,78%, dok se na kapitalne izdatke i ostala dugovanja odnosilo 0,13%.

Neizmirene obaveze Zavoda na dan 31. 12. 2023. godine iznosile su 381.318,07 eura.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2023. godini, Zavod je imao uravnotežen budžet.

Fond rada, kao klasični budžetski korisnik koji se finansira iz opštih i namjenskih prihoda, u 2023. godini ostvario je primitke u iznosu od 335.346,24 eura, koliko su iznosili i ukupni izdaci, što je niže za 74,47% u odnosu na plan i niže za 74,44% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajniju stavku izdataka predstavljali su izdaci koji se odnose na bruto zarade i doprinose na teret poslodavca (155.797,14 eura).

Neizmirene obaveze Fonda rada na dan 31. 12. 2023. godine iznosile su 27.835,20 eura.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2023. godini, Fond rada je imao uravnotežen budžet.

Fond za obeštećenje u 2023. godini ostvario je ukupne primitke u iznosu od 10,30 miliona eura, koliko su iznosili i ukupni izdaci, što je neznatno niže u odnosu na plan, a više za 342,87% u odnosu na prethodnu godinu.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2023. godini, Fond za obeštećenje je imao uravnotežen budžet.